

Istorijos apie save: ávykiai ir schemas

Jekaterina Lavrinec

*Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
Filosofijos ir politologijos katedra
El. paštas jazz@pisem.net*

Straipsnis skirtas (auto)biografijos fenomenai aptarti. Remiamasi nuostata, kad bet kokio pasakojimo epicentras yra ávykis, bei ávykio, pasakojimo ir pasakotojo abipusio santykio schema. Ávykio apraðymas kaip savo paties pozicijos apibrëþimas suprantamas kaip pasakotojo gyvenimo istorijà reorganizuojantis judesys – kuris susiduria su ávykio ir savæs neiðreiðkiamumo problema intersubjektyviø santykiø plotmëje. (Auto)biografijà nusakant kaip dinamiðkà apraðytø ávykiø konfiguracijà bei (auto)biografijai diskursui priskiriant iðskirtinà refleksyvumà, keliamas klausimas apie savo paties gyvenimo (ir mirties) reþisavimà.

Raktaþodþiai: ávykis, apraðymas, dialogas, (auto)biografija

ÁPANGA

Ar galëtume ásvaizduoti Odisëjà, Sindbadà, Markà Polà po ilgø kelioniø grãþusius namo *tyliai*? Šie personaþai, pasiþymintys skirtingu ontologiniu statusu, þinomi kaip keliautojai. Ásitraukæs á pasakojimà apie jø keliones skaitytojas neatlieka verifikacijos judesio, nenustato pasakojimø apie keliones ir paëiø keliautojø tikrumo laipsnio. Kiekvienas ið jø, nepriklausomai nuo biografinio tikrumo laipsnio, mums þinomas istorijø apie keliones ir nuotykius dëka. Dar daugiau: kaip tik pasakojimas apie kelionës nuotykius paverëia minëtus personaþus keliautojais. Juk keliautojas – tai ne tik nuvykstantis á svetimas þemes þmogus, bet ir jo paties ar kitø papasakotos istorijos apie kelionës ávykius personaþas.

Apie savo nuotykius pasakojanëio keliautojo antipodais galëtø bûti tokie anoniminiai personaþai, kaip „neþinomas kareivis“, kuris yra tikrasis mûsø vaizduotës iðbandymas. Kas tas kareivis? Neþinia. Kodël jis neþinomas? Nes apie jà *nepasakojama*. Jis nėra kokios nors konkreëios istorijos personaþas. Galima bûtø pasakyti ir taip: tai diskurso apie karà elementas, taëiau toks elementas, kurio esminë funkcija – likti neþinomu¹.

Pagal dalinæ analogijà su berkliðka formule *esse est percipi* galëtume teigti: *esse est narrari/narrare*. Ðis principas bei jo variacija – „esi tai, kà papasakoji apie save ir kà papasakoja kiti“ produkuoja vis naujas istorijø apie save tipus (jø ávairovë neredukuojama vien á tradicinius autobiografinius þanrus). Ðiomis dienomis vis augantis dëmesys dokumentikai, biografijoms, dienoraðëiams, kelionës uþraðams, atrodo, yra susijæs su kadaise Walterio Benjamino kon-

statuota XX amþiaus literatûrinio naratyvinio diskurso krize, kurià jis aiðkino *patyrimo* stoka (Benjamin 1971). Patyrimas, anot W. Benjamino, yra naratyvinis epicentras; jo stoka verëia ieðkoti naujø pasakojimo formø, medþiojant „autentiðkà patyrimà“. Taigi bet kurio pasakojimo ðerdim laikydami *ávyká* (kaip susitikimà su pasauliu ir paëiu savimi), jà paverëiame istorijoms apie save skirtø tyrimo pradþia.

Vadimas Rudniovas, gvildendamas „ávykiø fenomenologijà“, paþymi: „ávykis tampa ávykiu tik tada, kai jis *aprašytas* kaip ávykis. Jei þmogus buvo nutrenktas þaibo miðke, miðkas sudegë, o paties þmogaus niekas nepasigedo, nebuvo jokio ávykio. Ið tiesø, ávykis di-

¹ Klausimà apie þmogaus prigimtá kelianëios klasikinës antropologijos *anthropos* savo anonimiðkumu primena minëtà karo diskurso personaþà: bûdamas centrine filosofinës antropologijos figûra, jis lieka nebylus, monumentiðkas, „nepermatomas“. Orientuotos á praktikø bei patirëiø ávairovæ ðiuolaikinës antropologijos dëmesys skiriamas *personaþams*, ávilktiems á konkreëias istorines-kultûrines-kasdienes situacijas. Postuluojant þmogaus „ávilktumà á konkreëià situacijà“, nurodoma, kad tai personaþas su *savo istorija*. Þmogaus su biografija pasirodymas filosofinio mæstymo lauke steigia autobiografinà mæstymo modusà, keldamas klausimà apie paties mæstytojo santykà su jo svarstomomis problemomis, operuojant adekvatumo kriterijumi – adekvatumo „biografinës“ plotmës (arba kasdienybës) atþvilgiu. Tad ir vis augantis filosofinës antropologijos interesas (auto)biografijø problematikai nėra atsitiktinis – ði tema kristalizuojasi kaip paëios filosofijos tapsmo simptomas.

dþiàja dalimi sutampa su pasakojimu apie ávykà“ (Руднев 1993: 226). Ðis pastebþjimas yra parankus, atskleidþiant abipusà ávykio, pasakojimo ir pasakotojo santykà pasakotojas didþiàja dalimi „sutampa“ su savo istorija – kurià preliminariai apibûdintume kaip papasakotø ávykiø konfiguracijà.

Taigi ávykis reikalauja dalyvio – pasakotojo, átraukanëio atskirà epizodà á tam tikrà istorijà. Prisiminime Lewiso Carrollio klausimà, ar miðke pasigirs krentanëios ðakos garsas, jei jai krentant miðke nieko nėra. Neiðgirstas garsas yra neávykàs ávykis (taip pat abejotina, ar jis galëtø bûti laikomas faktu). Garsas, kuris buvo iðgirstas, bet nebuvo ápintas á þmogaus, èjusio pro ðalà istorijà, nevirto jo kuriamo pasakojimo apie save ir pasaulà epizodu, taip pat nėra ávykàs. Tik tapas „reaktyvia“ praeivio gyvenimo dalimi, jis virsta ávykiu. Savo ruoþtu, ávykis keiëia þmogaus santykà su pasauliu, o ðis santykis turi naratyvinà formà (naratyvas ëia suprantamas kaip ávykius organizuojanti struktûra). V. Rudniovo þodþiais tariant, „ávykis tampa ávykiu tik ávykiø sistemoje“.

Apraðymas arba pasakojimas suteikia ávykiui apibrëptumo; pasakojimas padeda „lokalizuoti“ ávykà gyvenimo eigoje: pasakojimas apie ávykà yra jo áprasminimas. Ávykà áprasminanëio apraðymo pavyzdys – reþisieriaus-dokumentalisto Herzo Franko prisiminimai apie jo „susitikimà“ su akmeniu². Ðio epizodo pagrindu jis rekonstruoja ávykà áprasminanëius scenarijus:

Ðtai guli vieniðas akmuo. Tûkstantis þmoniuø praeis pro ðalà ir akmuo liks akmeniu. O kas nors nepraeis, ájungs kamerà, ir...

Ásivaizduokit, að nufilmuosiu jà – viena ar du metrus³ – kinui. Tai bus tiesiog informacinis kadras – taip, ðtai akmuo. O jei að þiûrësiu á jà deðimëia kartø ilgiau, nufilmuosiu deðimt metrø ir átrauksiu á savo filmà, uþ jo glûdës tam tikra mintis, paaiðkinanti, kodël man tai svarbu.

O jei að jà parodysiu bendru planu, taip kad þiûrovos pamatys, kad akmuo guli ant kelio trukdydamas, bet þmonës jo nepatraukia ðalin, o apvaþiuoja, filme iðkils jø gyvenimo vaizdas, net nacionalinio charakterio vaizdinys (Фрэнк 2003).

Filmavimo procesà (kurà H. Frankas gretina su pasakojimu apie kasdienius dalykus) ðis reþisierius pristato kaip faktø ir vaizdinuø serijà: áforminti faktai virsta vaizdiniais, kurie savo ruoþtu nuspalvina kitus faktus. Faktø ir vaizdinuø kaità jis vadina „pulsavi-

mu“, nurodydamas, kad jo dëka pasakojimas gali jaudinti þiûrovà: mat esama analogijos tarp ðio pulsavimo ir susijaudinimo struktûrø. Ði H. Franko pastaba siejasi su Rolando Barthes'o aptiktu fotografijos *punctum* (áðûrimas, þymë, dëmë, þaizdelë) principu (Барт 1997).

R. Barthes'as *punctum* apibûdina kaip fotografijoje glûdintà atsitiktinumà, kuris „áðuria“ þiûrovà. Fotografijos be þiûrovà trikdanëio atsitiktinumø elemento yra sterilios, nejudanëios; „jos sukelia tik bendriausia, „lygø“ interesà“, – sako R. Barthes'as. Tad gyvas kontaktas atsiranda netikëtos, neprognozuotos detalës dëka. Svarbi pastaba: fotografui planuojant, inscenizuojant „netikëtas“ detales, jos tampa fotografijos pavirðiaus dalimi, ir neuþgauna þiûrovo. R. Barthes'as nurodo, kad „áðuria“ tik tos detalës, kurios ásverþë á fotografijà nepaisant fotografo valios; tik jos átraukia þiûrovà á „nuotyká“, be kurio, grieþtai tariant, nėra ir fotografijos (ji paprasëiausiai „neávyksta“).

Besikartojantis atsitiktinumø motyvas itin svarbus, gvildenant pasakojimø apie save problematikà: ávykiai á gyvenimà ásverþia neprognozuojamai. Netikëtumo elementas, matyt, ir yra santykà su pasauliu transformuojanëios galios (kurià nurodo ir V. Rudniovas, pasitelkæs „modalumo“ sàvokà) esmë. Vienos ið Patricio Süskindo noveliuø herojus, kurio portretas papildo pasaulinës literatûros „maþø þmoniuø“ galerijà, áprastu rankos judesiu atsidaræs savo maþo kambario, kuriame jis slepiasi nuo pasaulio netikëtumø, duris, aptinka baltà balandà Paukõtis tupi palëpës, kur ir gyvena herojus, koridoriuje – ir savaime ðis faktas nėra kuo nors ypatingas. Taëiau ðis epizodas ásverþia á herojaus kasdienà monotonijà, trikdydamas áprastà gyvenimo ritmà, paversdamas niekais pastangas nugyventi „gyvenimà be ávykiø“, griaudamas ðviesios ateities planus. Pasitelkæ R. Barthes'o sàvokà, galime sakyti, kad balandis yra tas *punctum*, áduriantis P. Süskindo herojø, sudindamas jo sukurtà ramaus gyvenimo projektà. Ði situacija iliustruoja tik vienà ið galimuø gyvenimo scenarijuø ir nesuplanuotø epizoduø santykiø tipà. Kitas, ne maþiau dramatiðkas atvejis galëtø bûti, pavyzdþiui, metais besitæsiantis ávykio, iðsimuðanëio ið gyvenimo monotonijos, laukimas.

Ávykio ir (auto)biografinës istorijos santykis gali ágauti skirtingas formas ir gali bûti realizuojamas skirtingose gyvenimiðkose situacijose. Taëiau jø tipologizavimas yra nedëkingas uþsiëmimas, turint omenyje konkretaus gyvenimo konteksto svarbà, gvildenant (auto)biografijos problematikà: juk kasdienës monotonijos faktas virsta ávykiu konkretaus gyvenimo kontekste. Tai aiðkiai parodë H. Frankas; reþisieriaus-dokumentalisto medþiaga yra kasdieniai epizodai ir banalûs daiktai, kuriuos jis prakalbina, ávyniodamas á nebylø pasakojimà, kuriamà kameros optikos dëka. Akmuo (arba baltas balandis) vienas, bet potencialiai jis yra sunkiai ásivaizduojamo istorijø skaiëiaus ðaltinis.

² Reþisieriuø-dokumentalistuø pastabos yra itin vertingos, dirbant ties fenomenologinio apraðymo problematika.

³ Juostos (pastaba – JL).

Anksčiau pateiktame H. Franko pavyzdyje apie akmeną glūdi dar vienas momentas, kurį akcentuoja ir V. Rudniovas: ávykio pasakojimas yra jo ištraukimas iš tiesiogiai neperteikiamų išgyvenimų („privatios kalbos“) plotmės á intersubjektyvumo („kalbinių áaidimų“) sritá Daikto filmavimas tam tikru rakursu, pasirenkant tam tikrą planą, potencialiai yra komunikatyvus veiksmas: vėliau juosta gali būti parodyta kitiems. Taip pat ir ávykio kaip *aprašyto ávykio* samprata implikuoja komunikatyvų veiksmą. Komunikacijos judesys, atrodytų, yra natūrali ávykio aprašymo tása, dar daugiau, skaidymas á „pasakojimą sau pačiam“ ir „pasakojimą kitiems“ daugelio atþvilgiu atrodo neproduktyvus. Kita vertus, nesunku pastebėti, kad atliekant minėtą judesá, dažnokai „uþstringama“ kaip tik ant slenkšio tarp tariamų „sau pačiam“ ir „kitiems“ pasakojimo zonų.

Minėtos P. Süskindo novelės (*Balandis*) herojus, supanikavęs po susidūrimo su paukðeiu, sugriebia savo daiktus ir ketina bėgti iš namų. Savo kelyje jis susitinka su konsjerþe. Pats susitikimo faktas reikalauja iš balandþio aukos paaiðkinimų situacijos, apie kurią konsjerþas nieko nežino. Ðis reikalavimas kyla ne iš kito þmogaus, o iš pačios susitikimo su kitu þmogumi situacijos. Sutrikęs pabėgėlis iðtaria: „Prieðais mano kambario duris yra kaþkoks paukðtis, balandis. Jis tupi ant grindų priešais mano kambará“. Iš paþiuros, situacijos veikėjai elgiasi adekvačiai: vienas pasakoja apie balandá, kitas klausosi. Bet mes, paðaliniai stebėtojai, þinome, kad vienas iš dialogo narių yra taip išsigandęs á jo gyvenimá ásverþusio paukðeio, kad ketina bėgti iš namų – vietoj to, kad išvytų paukðtá.

Ðiam epizode išryðkėja atotrūkis tarp ávykio, pradėjusio transformuoti áprastá veikėjo gyvenimá, ir bandymų išlaikyti áprastá „socialiná pozá“. P. Süskindas nurodo, kad savo paties þodþius apie balandá herojus išgirsta tarsi iš þalies. Herojaus gyvenime jau prasiðėjo ávykio sukelta reakcija, tuo tarpu ávykiui artikuliuoti ir perteikti neatsiranda nei priemonių, nei sąlygų – baimė netekti socialinio anonimiðkumo (kuris yra savotiðko saugumo þaltinis) verčia kitų akivaizdoje elgtis taip, tarsi *nieko nebuvo ávyká*.

Jei tik mums pavyktų rekonstruoti kitokiá („nuoðirdesná“) dialogo tarp balandþio aukos ir konsjerþo versijá, kurioje ávyktų pasidalijimas ávykiu, ir būtų áveiktas plyðys tarp privatumo ir buvimo su kitais lygmenų, aptiktume, kad kalbame jau *ne apie tà* personaþá, kurio istorija turėtų būti visai kitokiá, nei buvo sumanyta P. Süskindo. Kiekvienas personaþas turi *savo* istorijá, ir kiekviena istorija turi *savo* personaþá, kuriam pakeitus, pasikeičia ir ávykių konfigūracija. Epizode su konsjerþe pasirodanti áampa tarp vidinio sumiðimo ir socialinio átemptumo, tarp iracionalios baimės ir pastangų išlaikyti „socialiai padoriá“ pozá yra konstitutyvi herojaus ir pačios situacijos atþvil-

giu. Ávairūs nutylėjimai yra paėių pasakojimų elementai, kurie yra tam tikrų situacijų generatoriai. Galime sakyti: esame tai, ká apie save pasakojame – ir nutylime.

Kai tik prabylame, pradėdami pasakoti istorijas apie save, virstame autobiografinio diskurso elementu. Ir ne visada sugebame tà diskursá suvaldyti: kartá pradėjus pasakojimá, ásitraukiame á pasakojimų, teigimų ir paneigimų serijá – o atsisakymas kalbėti virsta gestu. Reakcijos nebuvimas virsta reakcija, o tyla ágauna reikðmes ir provokuoja interpretacijų atsiradimá. Ðis momentas gali būti išnaudojamas, kuriant istorijas apie save.

Pavyzdþiui, Sørenas Kierkegardas savo dienoraðeiuose (1843) uþsimena apie „slaptáją áradá“ (*den hemmelige note*), kurá paðalinás, jis nepalieka galimybės suprasti jo gyvenimo. Greta to danų mastytojas pranaðauja, kad ateis diena, kai jo dienoraðeiai bus kruopðeiai studijuojami, siekiant atskleisti jo slepiamá paslaptá (1847). Autobiografinio þanro puoselėtojo S. Kierkegardo pareiðkimai, kad jam mirus, jo uþraðuose niekas neatras tiesos apie jo tikrąjį gyvenimá ir kad tai teikia jam ramybės, atrodo kaip publikos dėmesio pritraukimo strategija.

Manifestuojama paslaptis, nepapasakotas ávykis virsta (auto)biografinio diskurso „bamba“. Pagal savo galiá skaitytojo atþvilgiu ji galėtų būti prilygstama R. Barthes'o *punctum* – su tuo (esminiu) skirtumu, kad R. Barthes'as pabrėþia atsitiktiną, neprognozuojamá *punctum* pobūdá. Nebylumá laikydami autentiðko gyvenimo poþymiu, tylá paverčiame signifikantu. O tai atveria kelia serijai reprezentacinių triukų, kuriais sukuriamas, pavyzdþiui, romantinio tipo herojaus ávaizdis. Paradoksaliai situacijų, susiklosčiusių tylos kaip signifikanto pagrindu, puikiai iliustruoja U. Eco pateiktas epizodas iš slaptų ordinų istorijos: septynioliktame amþiuje pasirodė *Roþės ir Kryþiaus manifestas*, kurio autoriai lieka nežinomi, mat tie, kuriems buvo priskiriama autorystė, já vieðai paneigdavo. Manifestas sukėlė audringá reakcijá – atsirado norinėių ástoti á rozenkreicerių ordiná. Tačiau ordinas buvo slaptas, tad tie, kas skelbėsi esá rozenkreiceriai, ordinui nepriklausė, tuo tarpu tikrieji rozenkreiceriai savo priklausymá ordinui neigė (Ðko 2003: 250).

Neatsitiktinai neiðreiðkiamumo problema pasirodo dienoraðeiuose: dienoraðeiai, kaip viena iš pasakojimų apie save formų, dažnokai virsta refleksijos poligonu – ir vienas iš dažnų klausimų, kuriuos kelia dienoraðeio autoriai, yra neiðreiðkiamumo problema. R. Barthes'as, savo dienoraštyje svarstydamas diskomforto, susijusio su dienoraðeio raðymu, temá, cituoja F. Kafkà: „Man vos tik ká nors pasakius, tai tuojau pat visiðkai praranda savo reikðmingumá. Jeigu að tai uþraðau – taip pat praranda, tačiau kartais ágyja kaþkoká naujá“ (Áaðò 2002: 260). Ði pastaba pri-

mena ir S. Kierkegaard (Vigilio Haufniensio) formuluotæ: „kai tik pradedu kalbëti, idëiðkiu visuotinybæ, o kai to nedarau, – niekas negali manæs suprasti“ (Kierkegaard 2002: 54–55)⁴.

Ar tik nëra taip, kad papasakoti ávyká (ne redukuojant jo á faktø apraðymà, bet idryðkinant savo santykà su juo) – reiðkia *papasakoti save*, idvynioti savo gyvenimo istorijà, kurios, kaip taikliai pastebëjo V. Rudniovas (Руднев 1993: 234), mes *visos* nepinome? Atsisakymas kalbëti apie save galëtø bûti interpretuojamas kaip savo bejëgðkumo gyvenimo, kaip nepaþintos visumos, atþvilgiu. Trumpam grãþtant prie P. Sûskindo, ásvaizduokime, kaip galëtø atrodyti detalus balandþio idsigandusio personaþo „nuoðirdus“ pasakojimas apie ávyká praneðas, kad balandis jà idgàs-dino, jis turëtø konsjerþai paaiðkinti, kodël tai ávyko, apeliuodamas á papildomas sàlygas – galbût vis labiau pasinerdamas á prisiminimus, atskirus gyvenimo ávykius paverèiant dabar ávykusio prieþastimi. Tad visai gali bûti, kad bent jau vienas id „nuoðirdaus“ dialogo variantø bûtø vis labiau panaðus á paciento dialogà su psichoanalitiku (alternatyvus pasidalijimo savo ávykiu scenarijus galëtø bûti rekonstruojamas, pasitelkiant vadinamosios „netiesioginës komunikacijos“ strategijas).

Ankstesnius gyvenimo ávykius sudëliojant á linijiná pasakojimà, juos paverèiant dabartinës baimës prieþastimi – atsiremiamà á linijiná pasakojimo apie save modelà. Kaip buvo pastebëjæs groþinës literatûros ir tikrovës santykà analizavæs Umberto Eco, naratyvinë bet kokio ávykio pristatymo struktûra suartina pasakojimà apie kasdienius ávykius su literatûrinio siuþetu – mat mums bûdinga interpretuoti gyvenimo epizodus, suteikiant jiems *texte lisible*⁵ formà (Эко 2003: 222)⁶.

U. Eco þodþiais tariant, realaus pasaulio labirintas didesnis ir kur kas sudëtingesnis, nei literatûros kûrinio pasaulis: mes nesugebame apraðyti jo bendros struktûros, taëiau tikimës, kad ðiame þaidime egzistuoja tam tikros þaidimo taisyklës, darydami prielaidà apie Dievo-pasakotojo buvimà. Su Dievo-autoriaus figûra U. Eco sieja idgalvotø pasaulio jaukumà – ji yra garantas, kad fiktyvûs pasauliai turi prasmæ (Эко 2003: 218). Atrodytø, prasmingas pasakojimas turëtø numatyti „vietà“, id kurios gali atsiverti visas pasakojamo gyvenimo vaizdas. Ðitokia „virtualia vieta“ galëtø bûti tokios figûros, kaip Empedoklio ar Sokrato *daimonai*. Ðitokios ir kitokios virtualios figûros atlieka funkcijà ilgalaikio „liudytojo“, id kurio pozicijø atsiveria tolydþiai besiskleidþiantis gyvenimas, kurio netikëtumai atrodo dës-

ningi, o atsitiktinumø mozaika susiklosto á prasmingà vaizdà.

Viename id savo darbø W. Benjaminas detaliai pasakoja apie nuðvitimà – idëjà pavaizduoti savo gyvenimà diagramos pavidalu (Benjamin 1986: 30–31). Sëdëdamas vienoje Paryþiaus kaviniø jis keldavo klausimus, adresuodamas juos savo praeiðiai – o atsakymai á juos ateidavo lengvai, „uþsiraðydavo tarsi savaime“. Vëliau pametæs popieriaus lapà su savo gyvenimo diagrama, jis nesugebëjo jos atgaminti. Laikui praëjus, W. Benjaminas pradëjo laikytis nuomonës, kad jo tikslams labiau tiktø labirintas nei diagrama.

Transcendentalizmo principas konstituoja pasaulio ávykiø atþvilgiu autonomiðkà pozicijà, id kurios gali bûti atskleistas pasauliniø procesø, gyvenimo atsitiktinumø racionalumas, dësningumas. Kaip tik id ðios, transcendentalinio subjekto, pozicijos gyvenimas gali atsiskleisti kaip diagrama – o atskleisti dësningumai leidþia kalbëti apie tam tikrà gyvenimo modelà, uþ kiekvieno atsitiktinumø aþvelgiant bendrus principus. Popieriaus su atsakymais pametimas – atsitiktinumø ásiverþimas; trumpas transcendentalinio subjekto triumfas pasibaigë, uþleisdamas vietà gyvenimo kaip labirinto modeliui.

Labirintas, kaip (auto)biografinis modelis, yra artimas ir pozicijai, kurià atstovauja V. Rudniovas, neigdamas fabulos (tradicidiðkai suprantamos kaip „natûrali ávykiø seka“) ir siuþeto (suprasto kaip „interpretacinë“ ávykiø seka, kuri gali idkreipti arba neatitikti „natûraliosios“) perskyrà: bent jau todël, kad ne kiekvienas siuþetas gali bûti redukuotas á fabulà formalistø prasme. Apie tai liudija Akutagavos, Borgeso, Chabrolio tekstai, kuriuos V. Rudniovas pasitelkia kaip pavyzdþius. Jis pabrëþia, kad chronologinis ávykiø apraðymas tëra vienas id galimø naratyviniø modeliø, susijusio su linijine eschatologija; „þmogaus biografija – ne tiesi linija. Jos modelis – nelinejinë atmintis“ (Руднев 1993: 234)⁷.

Kita vertus, gyvenimas kaip ávykiø, atsitiktinumø dinamiðka konfiguracija, arba nuolat besikeiðiantis labirintas, (auto)biografiniame diskurse gali pasirodyti veikiau ne vientisos istorijos, o trumpø pastabø pavidalu – ðiuo atveju dienoraðëiai, prieðingai nei, pavyzdþiui, memuarai, yra patogi forma gyvenimo dinamikai fiksuoti. Prisiminkime baletmeisterio Maurice'o Bëjarto frazæ „að – skiautinis apklotas. Visas id maþø skiautelio, atplëõtø nuo tø, kà buvau sutikæs savo gyvenimo kelyje“, arba Michelio Foucault prisipaþinimà, kad jis tapo filosofu, neþinodamas, kà daryti su savo gyvenimu (Foucault 1988). Atsitiktinumai kaip gyvenimo charakteristika savaime nestebina, taëiau idlikus autobiografinio refleksijø lygmenyje, ji vis dëlto sukelia ðiokià tokià nuostabà. Juk autobiografinis gyvenimo modusas pavieniams gyvenimo epizodams turëtø suteikti vieningumo,

⁴ Daugiau apie tikrovës ir „pasakojimo apie“ santykà þr.: Sodeika 1993, Sodeika 2002, Ðiðis 2004.

⁵ R. Barthes'o sàvoka: *skaitomas tekstas* (pranc.).

⁶ Daugiau apie poetinà pasaulio supratimo/áprasminimo modelà þr.: Kaëerauskas 2002, Ðiðis 2004a, Ðiðis 2004b.

⁷ Biografijø konstravimo principai yra atskira plati tema, aprëpianti ir J. M. Lotmano suformuluotà klausimà „kas turi teisæ á biografijà?“.

pajungdamas juos tam tikrai siužetinei linijai – kuri ir palieka „dėsningai“ susiklosčiusio gyvenimo špūdą. Kaip pastebėjo Pierre'as Bourdieu, mes apratė prie gyvenimo kaip kelio vizijos: vientiso, kryptingo gyvenimo špūdą jis vadina „biografinė iliuzija“ (Bourdieu 1986), nurodydamas, jog vientisumo efektas sukuriamas, patalpinus gyvenimą á naratyvinius biografijos rėmus. Ne veltui P. Bourdieu ávelgia analogiją tarp istoriko, novelisto ir (auto)biografo þiūros, kuriai gyvenimas atsiveria kaip linijinė progresija, trajektorija, arba *cursus*, turintis savo pradþiá, pereinantis svarbias pakopas ir tam tikru momentu uþsibaigiantis.

Atsidúras (auto)biografinio refleksijø lygmenyje, ávykis (kurio pasirodymas mûsø gyvenime neprognozuojamas, atsitiktinis) virsta savo (ar kito) gyvenimo reþisúros elementu. (Auto)biografijos autorius ir jo pasakojamos gyvenimo istorijos personaþas konstituojá vienas kitá. Ðio komplikuoto santykio pripaþinimas atrodo produktyvus, rekonstruojant gyvenimá kaip kúriná, arba *opus* (Подорога 2001: 142). Ðis principas jau buvo taikomas tyrinėtojø, dirbant su tokiais biografiniais personaþais, kaip Pazolinis (kurio þiauri mirtis realizavo paties reþisieriaus kinematografinio kúrinio ir gyvenimo santykio supratimá), Kafkos (kurio istorijos „biografiniai ekstremumai“, nuo santykiø su tėvu iki neiðsipildþiusio priedmirtinio noro⁸ yra jo paties kúrinio epizodai), Proustas (kuris, Benjaminø þodþiais tariant, buvo „savo ligos, persmelkusios jo tekstus, reþisierius“), pats Benjaminas (kurio gyvenimas klostėsi pagal jo pamėgto personaþo *flaneur* uþduotá algoritmá, ir buvo nutrauktas, jam patekus, H. Arendt þodþiais tariant, á atsitiktinumø súkurá), etc.

Sutelkæ dėmesá á ávyká, kaip (auto)biografijá konstituojantá elementá – prieiname prie mirties, kaip išskirtinio „kalibro“ ávykio, aptarimo, kuris reikalauja atskiros dėmesio. Taip pat uþ straipsnio rėmø palikome daugelá (auto)biografijos problematikai svarbiø temø – tikėdamiesi prie jø gráþti vėliau.

Gauta 2005 07 27

Literatúra

- Benjamin, W. 1971. „Le Narrateur“, in *Poesie et Revolution*. Paris.
- Benjamin, W. 1999 (1969). „The Image of Proust“, in *Illuminations*. London: Pimlico.
- Benjamin, W. 1986. *Reflections: Essays, Aphorisms, Autobiographical Writings*. New York: Schocken.
- Bourdieu, P. 1986. „L'illusion biographique“, *Actes de la recherche en sciences sociales*. 62/63.
- Foucault, M. 1988. *Politics, Philosophy, Culture: Interviews and Other Writings of Michael Foucault*, (1977–1984). London, N. Y.: Routledge.
- Kačerauskas, T. 2002. „Estetika ir filosofinė poetika“, *Problemos* 62.
- Kierkegaard, S. 2002. *Baimė ir drebėjimas*. Vilnius: Aidai.
- Sodeika, T. 2002. „Apie S,renà Kierkegaardà, jo baimė ir drebėjimá“, S,ren Kierkegaard. *Baimė ir drebėjimas*. Vilnius: Aidai.
- Sodeika, T. 1993. „Filosofija anapus pasakojimo“, *Naujas þidinys* 93: 37–53.
- Áaðò, Ð. 1989. „Ýòòáèò ðááèúí î ñòè“, *Ëçáðáíí Ùá ðááíò Ù. Ñáí èíòèèá. Í îýòèèá. Í î ñèáá: Í ðí áðáññ*.
- Áaðò, Ð. 1997. *Camera Lucida*. Í î ñèáá: Ad Marginem.
- Í î áí ðí áá, Á. 2001. „Áèñèóññèý“, *Ááòí-áèí-áðáòèý* (ðáá. Á. Í î áí ðí áá). Í î ñèáá: Ëí áí ñ.
- Ëá-áðáóñèáñ, Ò. 2004a. „Çí áè, î îýòè-áñèí á ñí á Ùòèá è óáí æáñðááí í áý ááèñðáèòáèúí î ñòú“, *Òíííñ*. Í èí ñè: Ááðí í áèñèèé áóí áí èòáðí Ùé óí èááðñèòáð.
- Ëá-áðáóñèáñ, Ò. 2004b. „Í èð èáè î îýòè-áñèáý èí èáá (Áí î ðí ñ èñðèí Ù á òèèí ñí òñèí è î îýòèèá)“, *Ñí áðáí áí í áý èèòí áñèáý òèèí ñí òèý. Í î áí ñèáèðñèí á èí èæí í á èçááí èá*.
- Ðóáí áá, Á. 1993. „Óáí í í áí í èí áèý ñí á Ùòèý“, *Ëí áí ñ* 4: 226–238 // <http://anthropology.rinet.ru/old/4-93/fenomen.htm> (2003).
- Ñí ááèèá, Ò. 2004. „Òáèñ è ááèñðáèòáèúí î ñòú: í „î î ñòí í ááðí èçí á“ óáèñðí áí è ñððáðáèè Ñáðáí á Ëíáðèááí ðá“ *Ááèòèèñèèá òèèí ñí òñèèá -òáí èý. Ëçáðáèúí ñóáí Ñáí èò-Í áðáðáðáñèí áí óí èááðñèòáðá*.
- Òðáí è, Á. 2003. Í î Ùò áí èí áí -áèí ááèá, *Ëñèóññóáí èèíí* 3, 2004.
- Ýèí, Ó. 2003. *Ðáñòú í ðí áðèí è á áúí Ùòèáííí èáñó*. Ñáí èò-Í áðáðáðá: Ñèí í í çèóí .

Jekaterina Lavrinec

SELF-STORIES: EVENTS AND SCHEMES

Summary

The phenomenon of (auto)biography is discussed. The Event here is recognized as the epicenter of narration. The model of mutual determination among the event, the narration and the narrator is applied. The description of the event is understood as the procedure of self-definition that reorganizes the life-story of the narrator, whereas the communication of the Event faces the problem of “authentic expression”. The question of the “directing” of the same death's event is formulated on the basis of the notion of (auto)biography as a dynamic configuration of the narrated events and stated reflexivity of the (auto)biographic field itself.

Key words: event, description, communication, (auto)biography

⁸ F. Kafka liepė sunaikinti visus jo kúrinus.